

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора

КОВАЛЬЧУК Зоряни Ярославівни

на дисертацію Кос Ольги Іванівни

«Виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

У процесі експертизи дисертації Кос Ольги проаналізовано її зміст й основні наукові праці. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

У дисертаційній роботі Кос Ольги порушено одну з найактуальніших проблем сучасної педагогічної науки – виховання гуманістичних цінностей студентів-волонтерів у позааудиторній діяльності в умовах реформування вищої освіти України та трансформацій воєнного стану. Дослідження відповідає ключовим стратегічним орієнтирам державної політики у сфері освіти, визначеним у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти та концепції МОН України «Стратегія розвитку волонтерської діяльності у сфері освіти на 2023–2030 рр.».

Робота логічно вписується у напрям наукових досліджень кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та є складовою комплексної теми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Проблема виховання гуманістичних цінностей має важливе соціальне, культурне і формувальне значення, а звернення до волонтерської позааудиторної діяльності в умовах закладу вищої освіти є недостатньо дослідженим підходом, що розширює можливості соціально-виховної роботи. З огляду на це, тема дисертації Кос Ольги є науково обґрунтованою та актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота має чітку структуру, логічну послідовність викладу матеріалу, внутрішню узгодженість і наукову переконливість. Автором визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, суперечності та використано комплекс методів, адекватних меті дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, анкетування, тестування, спостереження, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Кос Ольгою здійснено глибокий аналіз стану проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, виокремлено суперечності, зокрема, між необхідністю виховання гуманістичних цінностей у студентів та недостатньою підготовкою як самих волонтерів так і наставників для позааудиторної роботи. Це дало змогу сформулювати концептуальні засади дослідження.

Висновки, положення й рекомендації, представлені у роботі, відзначаються науковою обґрунтованістю, достовірністю та практичною перевіреністю, підтвердженою результатами педагогічного експерименту.

3. Експериментальна база та організація дослідження

Експериментальна частина проведена на базі кількох закладів середньої та вищої освіти України, медичних закладах та в благодійному фонді – Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ), Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич), Середня загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 31 (м. Львів), ліцей «Львівський» Львівської міської ради (м. Львів), Благодійний фонд «Крила Надії» (м. Львів), комунальне некомерційне підприємство львівської обласної ради «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» (м. Львів).

На різних етапах дослідження протягом 2019-2025 рр. було задіяно 432 (чотириста тридцять дві) особи: 404 (чотириста тридцять два) здобувача вищої освіти та 28 (двадцять вісім) науково-педагогічних працівників та керівників громадських організацій. До експерименту було залучено здобувачів вищої освіти III-IV курсів першого освітнього ступеня «бакалавр», «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка», «Соціальне забезпечення», «Початкова освіта», «Менеджмент організацій» і «Соціологія».

Дослідження реалізоване поетапно (констатувальний, формувальний, контрольний етапи). Обґрунтовано й впроваджено педагогічні умови виховання гуманістичних цінностей студентів, розроблено технологічне забезпечення реалізації даного процесу. Статистичний аналіз підтвердив позитивну динаміку рівнів вихованості гуманістичних цінностей студентів-волонтерів експериментальних груп.

4. Найбільш суттєві результати, наукова новизна та практичне значення.

Уперше теоретично обґрунтовано поняття «гуманістичні цінності студентів» як інтегровану систему особистісно-моральних якостей, що визначають ставлення особистості до себе, світу й інших людей та формуються у процесі соціально корисної волонтерської діяльності. Визначено критерії й показники вихованості гуманістичних цінностей: інформаційно-пізнавальний – знання про гуманістичні цінності, уміння гуманістичного мислення; мотиваційно-ціннісний – наявність позитивної мотивації, прийняття гуманістичних орієнтирів як особистісних; поведінковий – соціально схвальна діяльність, здатність до альтруїзму й милосердя.

Охарактеризовано рівні вихованості гуманістичних цінностей (низький, середній, достатній, високий) та педагогічні умови їх виховання: організація освітнього процесу на засадах діяльнісного підходу; інтерактивна взаємодія студентських груп; участь у формах лікарняної анімації як ефективного засобу

гуманістичного виховання; педагогічний супровід і наставництво студентів-волонтерів.

Уточнено зміст понять «виховання гуманістичних цінностей студентів», «лікарняна анімація», розвинуто зміст, форми та методи соціально-виховної діяльності закладів вищої освіти у цьому напрямі.

Розроблено та впроваджено педагогічні умови, форми й методи лікарняної анімації у позааудиторній волонтерській діяльності; створено модулі вибіркових дисциплін «Волонтерство як феномен цивілізованого суспільства», «Організація анімаційних послуг»; підготовлено методичні рекомендації для викладачів, кураторів і наставників академічних груп.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох державних закладів вищої освіти України, а також у діяльність низки закладів середньої освіти та благодійних організацій м. Львова.

5. Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Результати дослідження можуть бути використані у системі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, у практичній діяльності педагогів і в процесі підготовки здобувачів вищої освіти таких освітньо-професійних програм, як: «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота».

6. Оцінка структури та змісту дисертації

Дисертація є завершеною науково-кваліфікаційною працею, яка має чітку структуру: анотація, вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список літератури, додатки. Зміст відображає логіку дослідження, від постановки проблеми до практичної реалізації результатів. Висновки відповідають завданням і меті роботи, а положення обґрунтовано належною доказовою базою.

Робота відзначається глибоким теоретичним аналізом, цілісністю підходів, системністю викладу та науковою грамотністю. Текст відредагований, стиль науковий, аргументований, апарат посилань – коректний.

7. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Отримані результати дослідження були оприлюднено в 20 наукових та науково-методичних працях. З них: 18 праць одноосібних та 2 у співавторстві. У тому числі: 1 публікація в періодичному науковому виданні іншої держави; 1 публікація в закордонному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 5 статей у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 13 тез доповідей.

Зміст, обсяг та кількість опублікованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії і надають здобувачеві право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Зауваження та побажання

Позитивно оцінюючи у цілому дисертаційне дослідження Кос Ольги, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Дисертація має чітку композицію та відповідає вимогам до наукових кваліфікаційних праць. Водночас по тексту дисертації мають місце деякі змістові повторення, зокрема, у вступі, анотації та розділах 3.1 та 3.3. Дисертація б виграла, якби були чіткіше окреслені межі між теоретичними та емпіричними частинами.

2. Поняття «гуманістичні цінності студентів» і «лікарняна анімація» розкриті в дисертації ґрунтовно, однак були б більш переконливими, якби авторка їх підсилила міжнародним контекстом, зокрема, подала порівняння з сучасними європейськими й світовими концепціями гуманістичної освіти (UNESCO, Council of Europe, WHO).

3. Опис експериментальної бази є достатнім, проте, на наше переконання, потребує більшої конкретизації статистичних параметрів вибірки, валідності використаних методик і критеріїв надійності отриманих результатів. Це б підвищило наукову доказовість висновків. Зокрема, варто було би визначити міру участі в експериментальній програмі здобувачів закладів загальної середньої освіти.

4. Робота виконана в академічному стилі, проте все ж існують деякі орфографічні огріхи в оформленні та неузгодженості в термінології.

5. Упровадження результатів у діяльність університетів і соціальних інституцій висвітлено детально. На нашу думку, можливо було б узагальнити інформацію у вигляді таблиці або схеми, яка демонструє взаємозв'язок між педагогічними умовами, формами волонтерської діяльності та ефективністю формування гуманістичних цінностей студентів.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, жодним чином не знижують наукової цінності дисертаційної роботи й є підставою для наукової дискусії. У цілому подана на захист робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Констатуємо і той факт, що загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

8. Загальний висновок

На основі вивчення поданої роботи можемо підсумувати, що враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення дисертація Кос Ольги на тему: «Виховання гуманістичних цінностей студентів у позааудиторній волонтерській діяльності» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для

розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Кос Ольга заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент

завідувач кафедри загальної та соціальної психології
навчально-наукового інституту управління,
психології та безпеки Львівського державного
університету внутрішніх справ,
доктор психологічних наук, професор

Зоряна КОВАЛЬЧУК

